

tem in summitate vallis Raphaim contra aquilonem. Pertransitque a vertice montis usque ad fontem aquae Nephthoa, et pervenit usque ad vicus montis Ephron: inclinaturque in Baala, quae est Cariath-Jarim, id est, urbs silvarum [h. non habet]. Et circumit de Baala contra occidentem, usque ad montem Seir: transitque juxta latus montis Jarim ad aquilonem in Cheslon, et descendit in Beth-Sames, transitque in Thamma. Et pervenit contra aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, et transit montem Baala: pervenitque in Jebneel, et maris Magni contra occidentem fine concluditur. Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis. C. LXXVIII. Caleb vero filio Jephonne dedit partem in medio filiorum Juda, sicut praeceperat ei Dominus: Cariath-Arbe patris Enac, ipsa est Hebron. Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai et Ahiman et Tholmai de stirpe Enac. Atque inde descendens venit ad habitatores Dabir, quae prius vocabatur Cariath-Sepher, id est, civitas litterarum [h. non habet]. C. LXXIX. Dixitque Caleb: ut percussisset Cariath-Sepher, et ceperit eam, dabo illi Axam filiam meam

(1) Contrarius est in Hebraeo sensus hujus loci, neque vero ibi dicitur, Axam suam fuisse a viro suo Othoniele, ut peteret agrum a patre suo Caleb: sed quod ipsamet Axam impulerit maritum ad petendum agrum hujusmodi. וְרַחֲמֵי לְשׂאֵן « vattethelhu lischol », id est, « et illa excitavit eum » (maritum scilicet) « ad petendum ». Quod constanter legitur etiam infra, Judicum 1, 14, ubi de Axam sive Achsa eadem narratur. Veritati Hebraice consentit Corbeiensis unus ms. codex biblicorum in nostra bibliotheca S. Germani a Pratis num. 1. Prima enim manu sic habet Josue xv, 18: « Quae, cum pergerent simul, suavit viro ut peteret a patre suo agrum ». Hanc lectionem prope erat ut amplecteremur, nisi manibus aliorum mss. codicum consensus tam hic quam Judicum capite primo, aliud suavisset: et lectori haud sane probarentur in una Scripturarum narratione diversae ac dissidentes ejusdem contextus interpretationes. Ceterum hoc loco Hieronymus consuetudini LXX seniorum, ut et alibi saepius, se coaptavit, docetque in epistapho Paulae, Othoniele, filium Jephonne, pro australi terra et arida, aquas superiores et inferiores suscepisse possidentas. Unde non improbabili omnino existit conjectura, Hieronymum de Axam ab Othoniele persuasa, idem sensisse quod LXX translatores. Liberum tamen circa haec lectoris estio iudicium. Marx.

— De Hebraei textu disputatum eruditus viris in utraque partem: videtur enim e contrario pronuntiare, quod ipsamet Axam virum suum ad petendum agrum excitavit: quemadmodum et pa-

roxorem. Cepitque eam Othoniel, filius Genez, frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam suam uxorem. Quae cum pergerent simul, suasa est a viro suo ut peteret a patre suo agrum (1). C. LXX. Suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes? inquit. At illa respondit: Da mihi benedictionem: terram australem et arentem [h. non habet] dedisti mihi, junge et irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguam superius et inferius. Haec est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda [h. terminum Edom a meridie: Cabsael et Eder et Jagur, et Cina et Dimona, Adeda, et Cedec et Asor (2), et Jethnam, Ziph et Telem, Baloth et Asor nova [h. Asor nova, ideo dicitur quia altera Asor vetus] et Cariath, Esron haec est Asor. Amam, Same, et Molada, et Aser-Gadda et Asemon, Beth-Phelet, et Aser-Sual et Ber-Sahac et Baziobia, Bala et Hiiim, Essem et Eltholad, et Xil et Harma, Siceleg et Medomena et Seusenna, Lebaoth et Sliim et Aen et Remmon. Omnes civitates viginti novem (3) et villae earum. C. LXXII. In campestribus vero: Estaol et Saraa et Asena, et Zanoë et Aen-Gannim, Taphphua

rallelus textus capitis primi, tum veteres versiones Syriaca atque Arabica, multi denique interpretes ex his etiam, qui adherent Hebraeo pressis, Vulgatum sententiam, lectionemque codicum Latinorum probant. Et refert quidem Martian. in uno Corbeliensis scriptum invenisse prima manu, « suavit viro », quod postea mutatum est. Verum praeterquam quod adulteras manus perpepsi codicis eo ipso in loco fluxa est fides, contrarium sensum preferunt alii omnes, qui in verbis tantum ab se invicem abdundant. E nostris Urbinae habet: « Qui cum pergerent simul, etc. » Palatina. « Cumque pergerent simul, suavit ei ut peteret, etc. » Quae tamen lectio pro veteri, quae non apparet, sequi manu videtur substituta.

(2) Utriusque Asor meminit Sanctus Hieronymus libro de locis Hebraicis: ac juxta praesentem adnotationem canonis, istam Asor novam in Scriptura appellatam fuisse dicit, ad distinctiorem veteris Asor, quae fuit civitas regni Jabin. Marx.

— Urbinae ms. « Capsel », et mox « Addada », et « Aziph », et « Celeu », denique et « Asor et Naba nova », quod nomen « Naba » pro « Nova » repetitum tenere est. Plures autem cognominis Asor urbes s. pater lib. de nominibus recenset.

(3) Idem ms. « civitates triginta novem, etc. » Equidem si descriptorum urbium numerum suppetes, nedum viginti novem, quod praefert impressa lectio, sed triginta quinque reperias, quibus si addas Hebron, Dabit et Cariath-Sepher, jam erunt triginta octo.

et Enaim, et Jarimuth, Adulam, Soccho et Azeca et Sarim, Adithaim et Gedera et Giderothaim: et urbes quatuordecim, et villae earum. Sanan et Adessa et Magdal-Gad, Delean et Mespha et Jecthel, Lachis et Bescat, et Aglon, Chebbon et Leemas et Cethlis Gideroth, Beth-Dagon et Neema et Maceda: civitates sexdecim, et villae earum. Labana et Elther et Asan, Jephtha et Esna et Nesib, et Ceila et Achzib et Maresa: civitates novem et villae earum. Accaron cum vicis et villulis suis. Ab Accaron usque ad mare: omnia quae vergunt ad Azotum et viculos ejus. Azotus cum vicis et villulis suis. Gaza cum viculis (Vulg. vicis) et villulis suis, usque ad torrentem Egypti, mare Magnum et terminum ejus. Et in monte: Samir et Jathir et Soccho, et Danna et Cariath-Senna, haec est Dabir; Anab et Isthemio, et Anim, Gosen et Olon et Gilò: civitates undecim et villae earum. Arab et Ruma (1) et Esaan, et Janum et Beth-Thaphphua et Apecha, Amata (2) et Cariath-Arbe, haec est Hebron et Sior: civitates novem, et villae earum. Maon et Chermel et Ziph, et Jota, et Jezrael et Jacadaam et Zanoë, Accain, Gebaa, et Thamma: civitates decem, et villae earum. Alul, et Beth-Sur, et Gedor, Mareth, et Beth-Anot, et Elthecon: civitates sex villae earum. Cariath-Baal, haec est Cariath-Jarim, urbs silvarum [h. non habet], et Arebba: civitates duae et villae earum. In deserto Beth-Araba, Middin, et Schacha, Anebsam, et civitas Salis, et En-Gaddi: civitas sex, et villae earum. C. LXXIII. Jebuseum autem habitatorem Jerusalem non poterunt filii Juda delere: habitavitque Jebuseus cum filiis Juda in Jerusalem usque in praesentem diem.

B. XXIV, Cap. XVI. — Cecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho et aquas ejus ab oriente: solitudo quae ascendit de Jericho ad montana (Vulg. montem) Beth-El: et egreditur de Beth-El, Luzam: transitque

(1) Pro « Roma », Hebraeus et Chaldaeus legunt « Duma », propter similitudinem « resch », et « daleth », quae parvo apice distinguuntur. Contra, Isaie cap. xxi, quidam Hebraeorum pro « Duma, Roma » legunt: volentes prophetiam contra Romanum regnum dirigi, frivola persuasione, qua semper in Idumaeae nomine Romanos existimant demonstrari. Vide lib. v comment. Sancti Hieronymi in Isaiam. Marx.

— Nostris mss., « Roma » legunt pari consensu: Hebraeus habet « Duma ». Confer commentar. in Isaie cap. xxi.

(2) Editi cum aliquot mss. legunt « Athmatha »:

terminum Archi-Ataroth. Et descendit ad occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad [h.] terminum Beth-Horon inferioris, et Gazer: finiunturque regiones ejus mari Magno. C. LXXIV. Possederuntque filii Joseph Manasse et Ephraim. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: et possessio eorum contra orientem, Ataroth-Addar usque Beth-Horon superiorem. Egre diunturque confinia in mare: Mechmethath vero aquilonem respicit, et circumit [h.] terminum contra orientem in Tanath-Selo: et pertransit ab oriente Janoe. Descenditque de Janoe in Ataroth et Naratha: et pervenit in Jericho, et egreditur ad Jordanem. De Taphphua pertransit contra mare in vallem Arundineti, suntque egressus ejus in mare salissimum [h. non habet salissimum]. C. LXXV. Haec est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas. Urbesque separate sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, et villae earum. C. LXXVI. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananeum, qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananeus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

C. LXXVII, Cap. XVII. — Cecidit autem sors tribui Manasse (ipse est enim primogenitus Joseph): Machir primogenitus Manasse patri Galaad, qui fuit vir (Vulg. loc. vir) pugnator, habuitque possessionem Galaad et Basan: et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, et filiis Helech, et filiis Esriel, et filiis Sechem, et filiis Ephraim, et filiis Semida. Isti sunt filii Manasse, filii Joseph, mares, per cognationes suas. C. LXXVIII. Salphaad vero filio Ephraim, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, non erant filii, sed sole filiae: quarum ista sunt nomina: Maala et Noa et Eglà et Melcha et Thersa. Veneruntque in conspectu Eleazar sacerdotis, et Josue, filii Nun, et principum, dicentes: Dominus praecipit per manum Mosi,

alii « Athmatha », vel « Admatha ». Canon autem « Umata » nunc habet pro « Humata », sive « Huunta » hodierno Massoretharum. Ilud tamen « Umata » derivari potuit ex עֲמָתָא LXX interpretum. Primitus scriptum fuit in canone « Amata »: quod Hieronymus legit in libris loorum et nominum Hebraeorum: nusquam vero « Humata » vel « Umata ». Porro in nominibus emendandis, quae in Graecis et Latinis codicibus, praeter paucos, omnia corrupta Hieronymus repererat, nos quoque ita servavimus, ut illius tederet cepti laboris ac hujusce restitutionis. Marx.

— Palatina. mss. « Atma »: Urbinae, « Amatha ».

Hebraice est הַמְּטָה.

ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem, in medio fratrum patris earum. Et ceciderunt funiculi Manasse decem, absque terra Galaad et Basan trans Jordanem. Filia enim Manasse possederunt hereditatem in medio filiorum ejus. C. LXXIX. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmath, quæ respicit Sichem, et egreditur ad dextram juxta habitatores fontis Taphphusæ. Etenim in sortem Manasse ceciderat terra Taphphusæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim. Descenditque terminus vallis Arundineti in meridiem torrentis, civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab aquilone torrentis, et exitus ejus pergit ad mare: ita ut ab austro sit possessio Ephraim, et ab aquilone Manasse, et utramque claudat mare, et conjungatur sibi in tribu Aser ab aquilone, et in tribu Issachar ab oriente. Fuitque hæreditas Manasse in Issachar et in Aser Beth-San et viculi ejus, et Jeblaam cum viculis suis, et habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque En-Dor cum viculis suis, similiterque habitatores Thanaach cum villis (*Vulg.* viculis) suis, et habitatores Mageddo cum viculis suis, et tertia pars urbis Napheth. C. LXXX. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cepit Chananeus habitare in terra ista (*Vulg.* sua). Postquam autem convulnerunt filii Israel, subjecerunt Chananeos, et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. B. XXV. Locutique sunt filii Joseph ad Josue, atque dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis, et benedixerit mihi Dominus? Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, et succide tibi spatia in terra Pherzei et Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananeii, qui habitant in terra campestri, in qua site sunt Beth-San cum viculis suis, et Jezrael mediam possidens vallem. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim et Manasse: Populus multus es, et magnæ fortitudinis, et non habebis sor-

(1) Mss. « coram Domino Deo »; sed Hebræus non habet vocem « Deo ». Nomina autem « Dei » et Domini addita sapissime reperiuntur in Græcis ac

tem unam; sed transibis ad montem, et succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: et poteris ultra procedere cum subverteris Chananeum, quem diebus ferreos habere currus, et esse fortissimum.

T. VIII, B. XXVI, C. LXXXI, Cap. XVIII. — Congregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, et fuit eis terra subjecta. C. LXXXII. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. Ad quos Josue ait: Usquequo marctis ignavia, et non intratis ad possidendam terram quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis? Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, et pergant atque circumcant terram, et describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint. Dividite vobis terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, et domus Joseph ab aquilone. Mediam inter hos terram in septem partes describite [h. vos vero terram in septem partes describite]: et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem, quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem et Ruben, et dimidia tribus Manasse, jam acceperunt possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis Moses famulus Domini. B. XXVII. Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite terram et describite eam, ac revertimini ad me, ut hic coram Domino (1) in Silo, mittam vobis sortem. Itaque perrexerunt, et Iustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo. C. LXXXIII. Qui misit sortes coram Domino in Silo, dividitque terram filiis Israel in septem partes [h. juxta divisiones earum]. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent terram (*Vulg. tac. terram*) inter filios Juda et filios Joseph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem ab Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plage, et inde contra occidentem ad montana conscendens, et perveniens in solitudinem Beth-Aven, atque pertransiens juxta

Latinis exemplaribus: quæ tanquam superflua reddenda monet S. Hieronymus. MARR.

Luzam ad meridiem, ipsa est Beth-El: descendit in Ataroth-Addar, in montem qui est ad meridiem Beth-Horon inferioris. Et inclinatur circumiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Beth-Horon contra Africum: suntque exitus ejus in Cariath-Baal, quæ vocatur et Cariath-Iarim, urbem filiorum Juda. Hæc est plaga contra mare, et (*Vulg.* ad) occidentem. A meridie autem ex parte Cariath-Iarim egreditur terminus contra mare, et pervenit usque ad fontem aquarum Nephthoa. Descenditque in partem montis qui respicit vallem filiorum Ennom: et est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque in Ge-Ennom, id est, Vallis Ennom [h. non habet] juxta latus Jebusæi ad austrum: et pervenit ad fontem Rogel, transiens ad aquilonem, et egrediens ad En-Semes, id est, fontem solis [h. non habet]: et pertransit usque ad tumulos, qui sunt e regione ascensus, Adommin: descenditque ad Aben-Boen, id est, lapidem Boen [h. non habet] filii Ruben, et pertransit ex latere aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem, et prætergreditur contra aquilonem Beth-Agla: suntque exitus ejus contra linguam maris salissimi ab aquilone in fine Jordanis ad australem plagam, qui est terminus illius ab oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, et familias suas (1). C. LXXXIV. Fueruntque civitates ejus, Jericho et Beth-Agla et Vallis Casis, Beth-Araba et Semaraim et Beth-El et Avim et Aphphara et Ophra, Villa Emona et Ophni et Gabee: civitates duodecim, et villæ earum. Gabaon et Rama et Beroth et Mesphe, Caphera et Ammosa et Recem, Jarophel et Tharala, et Sela, Eleph, et Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath, Cariath: civitates quatuordecim et villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

C. LXXXV, Cap. XIX. — Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Juda: Ber-Sabee et Sabee et Molada et Aser-Sual, Bala et Asem et Eltholad, Bethul et Arma et Siceleg et Beth-Marehaboth et Aser-Susa et Beth Lebaoth et Sareon: civitates tredecim et villæ earum. Ain, Remmon, et Athar, et Asan:

— Addunt idem mss. « Deo »: sed Urbines præterea « vestro ».

civitates quatuor et villæ earum: omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Balath-Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas, in funiculo et possessione filiorum Juda, quæ major erat. Et idcirco possederunt filii Simeon in medio hereditatis eorum. C. LXXXVI. Cecidit quoque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas, et factus est terminus possessionis eorum usque Sarid. Ascenditque de mari et Marala, et pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jeccennam. Et revertitur de Sarid contra orientem in fines Chescleth-Thabor, et egreditur ad Dabrath, ascenditque contra Japhie, et inde pertransit (*Vulg. add.* usque) ad orientalem plagam Getha-Epher, Ithaca-Casin, et egreditur in Remmon, Amthoar, Anea. Et circumit ad aquilonem Anthon: suntque egressus ejus vallis Jephtha-El, et Cateth et Nealal et Semron et Jedala et Beth-Leem: civitates duodecim et villæ earum. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes et viculi earum. C. LXXXVII. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas. Fuitque ejus hæreditas [h. terminus], Jezraela et Chasaloth et Sunem, et Ephraim, Seon, et Anaarath et Rabbith et Gesion, Abes, et Rameth, et En-Gannim, et En-Adda, et Beth-Phees. Et pervenit terminus ejus Thabor et Seesima et Beth-Semes: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sexdecim et villæ earum. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes et viculi earum. C. LXXXVIII. Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas: fuitque terminus eorum Alcaath et Oali et Beten et Axaph, Elmolech et Amaad et Messal, et pervenit usque ad Carmelum maris et Sior, Labanath. Ac revertitur contra orientem Beth Dagon, et pertransit usque Zabulon et Vallem Jephtha-El contra aquilonem in Beth-Emec et Nehiel. Egrediturque ad levam Chabul, et Achran (2) [h. Hebron] et Roob et Ammon et Cane, usque ad Sidonem magnam. Revertiturque in Orna usque ad civitatem munitissimam Tyrum, et usque Osa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba, et Amma et Aphec et Roob: civitates viginti duæ et villæ earum. Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes

(1) Palat. quoque nostri mss. « singularis » habet pro « suas », eodem sensu.

(2) Ita mss. omnes: editi vero legunt « Abran ». MARR.

Et de tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad et Manaim et Esebon et Jaser, civitates quatuor cum suburbanis suis. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas, duodecim. Itaque universae civitates levitarum in medio possessionis filiorum Israel, fuerunt quadraginta octo cum suburbanis suis, singulae per familias distributae. C. CII. Deditque Dominus (Vulg. add. Deus) Israeli omnem terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat: et possederunt illam, atque habitaverunt in ea. R. XXX. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. Ne unum quidem verbum, quod illis praestitutum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

T. X, C. CIII, Cap. XXII. — Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, et Gadditas, et dimidiam tribum Manasse, dixitque ad eos: Fecistis omnia quae vobis praecipit Moses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis, nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in praesentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem ac pacem,

quo tamen ultimo codice secunda manus expunxit, non versus duos integros, ut perperam asscrit Ricardus Simon lib. 1. hist. criticae Vet. test. cap. 22, sed solummodo quatuor aut quinque verba, quae non leguntur in aliis exemplaribus Hebraeorum, nec in impressis, Verba expuncta sunt isthaec, « eth-hir midat herotsahh... hammidbar », id est, « urbem refugii homicide... in deserto ». Quatuor aut quinque his verbis exceptis, caetera scripta sunt in mss. exemplaribus regiae bibliothecae, n. 5 et n. 6, in uno etiam ms. codice viri clarissimi Pauli Pellissonii, quem bibliotheca nostra S. Germani a Pratis nuper donavit, inque plurimis aliis, quos brevitatis ergo non recensemus. Exstant etiam nonnulli, sed recentiores, in quibus absunt duo versus praedicti, quemadmodum et in antiquis Latinis libris. Unde exploratum habemus, et antiqua, et recentiora, sive infirmae aetatis volumina quaedam Hebraea, errore librarium esse multa: indeque fit ut hoc loco Josue, imperfectam habeamus uno vel duobus versiculis versionem Latinam Hieronymi, qui saepius testatur se nihil mutasse de veritate Hebraica, sed puro ac fideli sermone sua lingua hominibus editionem novam condidisse. Motia diximus antigrapha quaedam Hebraeorum, atque imperfectam hic loci Hieronymianam versionem, quia nisi duobus his versibus adscriberentur quatuor orbes de Rubenitarum hereditate, summa duodecim civitatum, quae Meraritis attribuitur dicuntur, nullatenus confici posset: quam tamen in

sicut pollicitus est: revertimini, et ite in tabernacula vestra, et in terram possessionis, quam tradidit vobis Moses, famulus Domini, trans Jordanem: ita duntaxat, ut custodiatis attente, et opere compleatis mandatum et legem quam praecipit vobis Moses, servus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et ambuletis in omnibus vis ejus, observetis mandata illius, adhaereatisque ei, ac serviatu in omni corde, et in omni anima vestra. Benedixitque eis Josue, et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. Tribui autem Manasse mediae possessionem Moses dederat in Basan: et idcirco mediae quae superfuit, dedit Josue sortem inter caeteros fratres suos trans Jordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, et benedixisset illis, dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes [h. sedes] vestras, cum argento et auro, aere ac ferro, et veste multiplici: dividite praedam hostium cum fratribus vestris. Reversique sunt, et abierunt filii Ruben, et filii Gad, et dimidia tribus Manasse, a filiis Israel de Silo, quae sita est in Chanaan, ut intrarent galaad terram possessionis suae, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Mosi. B.

Scriptura vers. 38 expresse subnectam legimus. Supplendus igitur locus in versione Hieronymi ex LXX translatione Graeca, vel potius e versibus 78 et 79 capitis vi lib. I Paralipomenon, ubi eadem verba, quae hoc loco desiderantur, reperimur expressa tam in Hebraeis, quam in Latinis exemplaribus. MAR.

— Supplet Palatin. ms. ad oram libri pericopen, quam addunt Vulgati libri: « De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho, civitates refugii, Bosor in solitudine Misor et Jaser, et Jethson et Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis ». Notum porro, hanc versiculum et in Hebraeis codicibus jamdum olim desiderari, quod et Massora notat, et R. David Kimchi. Quia et Hieronymi sevo defuisse illum vulgo eruditii arbitrantur: quo enim modo haberi notamus in Vulgatis libris, ex Graeco τὸν LXX translatus ad verbum est. Disputant vero haec de re multis tum Martiaenus in annotatione, cum critici sacri atque interpretes. Quod factum spectat s. patris, ferme persuasum est mihi, non potuisse illum a LXX accipere, nisi si antea animadvertisset in Hebraeo versiculum istum deesse. Quod si observarunt, tum vero vix credam, quod de Hebraici archetypi lacuna lectorem monere praeterisset in praefatione, aut alibi occasione arripit: quod autem supplere mallet locum ex LXX, cum praestare id longe rectius posset ex Aquila et Symmacho, ne vix quidem.

XXXI, C. CIV. Cumque venissent ad tumulos Jordanis in terra Chanaan, edificaverunt juxta Jordanem altare infinitae magnitudinis. Quod cum audissent filii Israel, et ad eos certi nuntii detulissent, edificasse filios Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse, altare in terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel [h. in transitu filiorum Israel]: convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent et dimicaret contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotem, et decem principes cum eo, singulos de tribubus singulis. Qui venerunt ad filios Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse, in terram Galaad: dixeruntque ad eos: Haec mandat omnis populus Domini: Quae est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel edificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in Beel Phegor [h. Phohor], et usque in praesentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet? Quisquid de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Dominum, et eras in universum Israel ejus ira deserviet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestrae, transite ad terram in qua tabernaculum Domini est, et habitate inter nos: tantum ut a Domino et a nostro consortio non recedatis, edificato altari praeter altare Domini Dei nostri. Nonne Acham filius Zare praeteriit mandatum Domini, et super omnem populum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo: atque utinam solus periisset in scelere suo. Responderuntque filii Ruben et Gad, et dimidiae tribus Manasse, principibus legationis Israel: Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus, ipse novit, et Israel simul intelliget: si praevicationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in praesenti: et si ea mente fecimus, ut holocausta et sacrificium et pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quaerat et judicet: et non ea magis cogitatione atque tractatu, ut dicemus: Quas dicent filii vestri filii nostris: Quid vobis et Domino Deo Israel? Terminum posuit Dominus inter nos et vos, o filii Ruben et filii Gad, Jordanem fluvium: et idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem advertent filii vestri filios nostros a timore Domini. Putavimus itaque melius, et diximus: Exstruimus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerenda, sed in testimonium inter nos et vos, et sobolem

nostram vestramque progeniem, et serviamus Domino, et juris nostri sit offerre holocausta, et victimas, et pacificas hostias: et nequaquam dicant eras filii vestri filii nostris: Non est vobis pars in Domino. Quod si voluerit dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis hoc scelus, ut recedamus a Domino, et ejus vestigia relinquamus, exstructo altari ad holocausta, et sacrificia, et victimas offerendas, praeter altare Domini Dei nostri, quod exstructum est ante tabernaculum ejus. Quibus auditis, Phinees sacerdos, et principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt: et verba filiorum Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse, libentissime suscepunt. Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a praevicatione hac, et liberastis filios Israel de manu Domini. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad, de terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israel, et retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt [h. benedixerunt] Deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, et delerent terram possessionis eorum. Vocaveruntque filii Ruben, et filii Gad, altare quod exstruxerant, Testimonium nostrum, quod Dominus ipse sit Deus.

T. XI, B. XXXII, C. CV, Cap. XXXII. — Evoluta autem multo tempore, postquam pacem Dominus dederat Israeli, subjectis in gyro rationibus universis, et Josue erat longævus, et perennis aetatis: vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, et principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos: Ego senex, et progressioris aetatis sum, vosque cernitis omnia quae fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit; et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram, ab orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multaeque adhuc supersunt nationes: Dominus Deus vester disperdet eas et auferet a facie vestra, et possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini, et estote solliciti ut custodiatis cuncta quae scripta sunt in volumine legis Mosi: et non declinetis ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram: ne postquam intraveritis ad gentes quae inter vos futurae sunt, juretis in nomine deorum earum, et serviatu eis, et adoretis

illos: sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit. Unus e vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime præcave, ut diligatis Dominum Deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, et cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare: jam nunc scitote quod Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foream ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis. C. CVI. En ego hodie ingrediar viam universæ terræ, et toto corde (1) et toto animo cognoscetis, quod de omnibus verbis, quæ se Dominus presstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis, eo quod præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis, et adoraveritis eos: cito atque velociter conserget in vos furor Domini, et auferemini de terra hac optima, quam tradidit vobis.

B. XXXIII, Cap. XXIV. — Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, et vocavit majores natu, ac principes, et judices, et magistros: steteruntque in conspectu Dei (Vulg. Domini), et ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio. Thare pater Abraham et Nachor: servieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiae finibus: et adduxi eum in terram Chanaan multiplicarique semen ejus, et dedi ei Isaac: illique rursus dodi Jacob et Esau. E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum; Jacob vero et filii ejus descenderunt in Ægyptum. Misique Moesen et Aaron, et percussit Ægyptum multis signis atque portentis. Eduxique vos et patres vestros de Ægypto, et venistis ad mare, persequentique sunt Ægyptii patres vestros cum

curribus et equitatu, usque ad mare Rubrum. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel [h. non habet]: qui posuit tenebras inter vos et Ægyptios, et adduxit super eos mare, et operuit illos. Viderunt oculi vestri cuncta que in Ægypto fecerim, et habitastis in solitudine multo tempore, et introduxi vos ad terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, et possedistis terram eorum, atque interfecistis illos. Surrexit autem Balac, filius Sapphor, rex Moab, et pugnavit contra Israel. Misique et vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis: et ego nolui audire eum, sed e contrario per illum benedixi vobis, et liberavi vos de manu ejus. Transistisque Jordanem, et venistis ad Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, et Phereæus, et Chananeus, et Hethæus, et Gergesæus, et Evæus, et Jebusæus, et tradidi illos in manus vestras. C. CVII. Misique ante vos crabrones: et ejei [h. et ejeerunt] eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo. Dedique vobis terram in qua non laborastis, et urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis: vineas et oliveta, que non plantastis [h. comedistis]. Nunc ergo timete Dominum, et servite ei perfecto corde atque verissimo: et auferite deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia et in Ægypto, ac servite Domino. Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviat, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem et domus mea serviemus Domino. Responditque populus, et ait: Absit a nobis ut relinquamus Dominum, et serviamus diis alienis! Dominus [h. Quoniam Dominus] Deus noster ipse eduxit nos, et patres nostros, de terra Ægypti, de domo servitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, et in cunctis populis per quos transivimus. Et ejeit universas gentes, et Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. C. CIX. Dixitque Josue ad populum: Non poteritis servire Domino; Deus enim sanctus, et fortis omni-

(1) Exciderunt librariorum oscitantia e Vulgatis libris hæc verba, « et toto corde », que nedum Hebræus textus habet, et Græcus.

lato est, nec ignosceat sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos atque subvertet postquam vobis præstiterit bona. Dixitque populus ad Josue: Nequaquam ita ut loqueris erit, sed Domino serviemus. Et Josue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviat ei. Responderuntque: Testes. Nunc ergo, ait, auferite deos alienos de medio vestri, et inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, et obedientes erimus præceptis ejus. Percussit igitur Josue in die illo feodus, et proposuit populo præcepta atque judicia in Sichem. C. CX. Scripsitque omnia verba hæc in volumine legis Domini: et tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quereum, quæ erat in sanctuario Domini: et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod au-

dierit omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne forte postea negare velitis, et mentiri Domino Deo vestro. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam. Et post hæc mortuus est Josue, filius Nun, servus Domini, centum decem annorum: sepelieruntque eum in finibus possessionis sue in Thammath Sare, quæ sita est in monte Ephraim, a septentrionali parte montis Gaas. Servilique Israel Domino cunctis diebus Josue, et seniorum qui longo vixerunt tempore post Josue, et qui noverant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel. Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Jacob a filiis Emor, patris Sichem, centum novellis ovibus, et fuit in possessionem filiorum Joseph. Eleazar quoque, filius Aaron, mortuus est: et sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in montem Ephraim.

Explicit liber Josue ben Nun.

TITULI LIBRI JUDICUM.

- I. Post mortem Josue consulerunt filii Israel Dominum, quis esset dux belli; et Dominus: Judas. Adonibezzech rex ab Israel comprehensus; deinde Cariath-Arbe et cætera civitates. De Caleb et Aza, filia ejus: de agro postulato, et de Gaza: de filiis Enac castinctis: de Bethel, de Luza, et homine proditore ejus, quarum cum habitatores non delevisset, postea reversi oppresserunt Israel: et Angelus Domini venit, et improperat eis flentibus.
- II. Ubi tanquam nox mortuum Josue commemorat, et senioribus timoratis mortuis novella ætas læciva succrevit, quæ Deum omnino non coluit; et Baalem serviendo Dominum ad iracundiam provocavit; et tradidit eos in manibus hostium. De quinque satrapis Philistinorum relicti: de filiis Chanaanæorum sociatis: de Chuzan Hazathaim Mesopotamiæ et de Othoniel, rege Israel.
- III. Peccaverunt filii Israel, et tradidit eos Dominus Eglon regi Moab; et clamaverunt ad Dominum, et suscitavit eis Aod, filium Geru, quæ occidit Eglon crassum, et Moabitas decem millia. De Samgari filio Anath, qui occidit sexcentos viros vomere. Iterum peccaverunt, et tradidit sunt Jabin

regi: Dehora et Barach, exercitu ducto, occiderunt Jabin. De Jahel, uxore Haber, quæ palo occidit Sisaram. Et canticum Deboræ et Barac. IV. Peccantes iterum traditi sunt in manu Midian, et humiliati clamant ad Dominum; et militi ad eos propheta, improperans Angelus Domini venit ad Gedeon frumenta terentem, et audit Gedeon quod per se ipsum liberaturus esset Dominus Israel. De sacrificio oblato et dixit Dominus ad eum nocte, ut destructa ira Baal, et lupo exciso, de tauro septenario patris tuæ offerat sacrificium. De conventu, et Medianitis. Gedeon, vellere posito in area, quærit signum. Dominus dicit ad eum: Multus est tecum populus. Ad aquas probantur, et trecenti viri probi inveniuntur; et jussu Domini descendi in castra, et audit somnium referentem de proventu belli. De Salmata et Zebee. De Oreb. De viris Sochoth, et de turri Phameel, et cxx milia occisorum. De inauribus aureis a Gedeon de præda postulatis, et de morte quietæ ejusdem Gedeon.

V. Iterum peccaverunt filii Israel, et Abimelech naturalis Gedeon conspirat cum Sichemitis. Con-